

Život svaté Kateřiny (cca 1350–1380)

Vendula Rejzlová Žajíčková

Lektorovali:

Prof. Mgr. Jan Malura, Ph.D.,
Katedra české literatury a literární vědy FF OU, Ostrava

Mgr. Alena Švejdová,
Anglické gymnázium, Praha / The English College in Prague

Vydávání *České knihnice* podporuje Akademie věd ČR
jako součást programu Strategie AV21.

Semináře České knihnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v *ČK*. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře, Česká literatura 1945–1970, Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.

Verze publikace: **VIII/2017**

Volně ke stažení na:
www.kniznice.cz

Vydal
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,
www.ucl.cas.cz,
v Praze roku 2017
jako 5. svazek edice *Seminář České knihnice*.
Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2017
Edici *Seminář České knihnice* řídí Robert Kolár.

Život svaté Kateřiny (cca 1350–1380)

Anonymní veršovaná hagiografická skladba, tradičně označovaná jako *Život svaté Kateřiny*, vyšla v *České knižnici* již podruhé, v roce 2016 jako reedice původního vydání Eduarda Petru z roku 1999. Druhé vydání je zrcadlové: staročeský text je vydán s básnickým překladem Jiřího Pelána do soudobné češtiny. Následující *Seminář* se věnuje původnímu textu staročeskému.

Kontext

Život svaté Kateřiny, tzv. velká nebo stockholmská legenda, v odborné literatuře uváděná pod zkratkou LegKat, je tradičně považován v rámci české provenience nejen za vrchol středověké hagiografie, ale písemnictví lucemburské epochy vůbec.

Dataci vzniku *Života svaté Kateřiny* nelze s určitostí stanovit přesněji než na padesátá až osmdesátá léta 14. století, tedy periodu, kdy bylo české písemnictví i jiné umění přímo v příslovečném rozkvětu: Karel IV. byl na vrcholu své vlády, čerstvě korunován v Cáchách, štedře dotoval a podporoval umění. Paralelně s *Životem svaté Kateřiny* vzniká první staročeský překlad *Bible* (tzv. první redakce); překládají se další významné texty, které formovaly evropskou vzdělanost a zbožnost od 13. století – např. *Passionál* a *Život Krista Pána*, rytířské romance (např. *Tristram a Izalda*), *Trojánská kronika*; vznikají další česky psané hagiografie (podle latinských pramenů), např. velká legenda o sv. Prokopovi, dochovaná v *Hradeckém rukopise*. Skladba vznikla na základě latinských pramenů označovaných podle incipitu (počátečních slov) *Tradunt annales historie* (Vyprávějí historické prameny, cca 1033–1048) a *Fuit in insula Cypri rex quidam nomine Costus* (Byl na ostrově Kypr jeden král jménem Kostus; snad italského původu, datace nejistá).

Jak je pro středověká díla obvyklé, ani *Život svaté Kateřiny* není textem, jemuž by bylo možné přiřadit jméno konkrétního autora. Pouze vysoký styl, aluze na dvorské prostředí i *Bibli* (viz

níže) a důmyslná, promyšlená kompozice a symbolika nám dává tušit autora vzdělaného, talentovaného a dobře se orientujícího v dvorském i církevním prostředí.

Zatímco Jan Vilikovský, vědom si úskalí této spekulace, hledal autora mezi dvorskými, zároveň latinsky vzdělanými básníky (Vilikovský 1948: 191), americký medievista Alfred Thomas se domnívá, že za autorstvím stojí dominikánský mnich z okruhu Karla IV., svou teorii ale nedokládá konkrétními argumenty:

Neznámý autor Života svaté Kateřiny byl nejspíš členem císařova dvora. Ať už to byl kdokoliv, musel to být člověk vysoce vzdělaný – téměř určitě nějaký duchovní, určitým způsobem spojený s pražskou univerzitou. Osobou, jež by dobře splňovala výše zmíněná kritéria, je dominikánský teolog a profesor na nové pražské univerzitě Jan Moravec, který studoval v Paříži a Oxfordu.

(Thomas 2005: 136)

Jan Moravec bývá spojován i s překladem, resp. autorstvím staročeského *Passionálu*, *Života Krista Pána* a s tzv. první redakcí staročeské *Bible*. Tyto tři „překlady“ sice mají znaky vykazující styl jednoho dominikána (nicméně anonymního, literárně a kazatelsky činných dominikánů je ve zkoumaném období mnoho), Thomasovo přiřazení *Života svaté Kateřiny* k těmto dílům pro „emotivní tón obou textů“ a „obdobný rétorický vysoký styl“ (srov. Thomas 2005: 138–139) považujeme za scestné. Proti Thomasově hypotéze svědčí fakt, že anonymní dominikán – překladatel staročeského *Passionálu*, *Života Krista Pána* i *Bible*, ať už se jmenoval jakkoli, byl prozaik a hlavně neměl důvod zpracovávat jedno téma nadvakrát.

Je jednoduché odpovědět na otázku, proč z pestrého zástupu svatých a světic je v českém prostředí právě svaté Kateřině z Alexandrie věnována legenda zkomponovaná ve vysokém stylu i další, méně proslulé, ale ve své době zřejmě hojně používané legendy: její popularita opět souvisí s Karlem IV. – právě jí zasvětil panovník, po vzoru pařížské Sorbonny, pražskou univerzitu. Patří, nejen v českém prostředí, k jedné z nejčastěji

umělecky ztvárňovaných světic (iluminace v rukopisech, oltářní deskové obrazy, sochy, další literární texty – tzv. *Umučení svaté Kateřiny*, bohužel dochované jen ve zlomcích, a prozaické kázání ve staročeském *Passionálu*; dochovaná je píseň *Svatá Kateřino, přěslavná dievko*).

Život svaté Kateřiny se dochoval pouze v jediném opise, v drobném papírovém kodexu z počátku 15. století, spolu s výkladem Otčenáše, spisem o Kristově umučení, traktátem *O bojování hříchův s šlechetnostmi* a s velkopátečním kázáním – tematicky spolu všechny tyto texty úzce souvisejí.

Jedna z nejvýznamnějších staročeských památek byla na našem území po staletí zapomenuta, dokud ji roku 1850 ve Stockholmské královské knihovně neobjevil Josef Pečírka. Od roku 1878 je rukopis trvale uložen v moravském zemském archivu. Od jejího znovuobjevení je jí stále věnována odborná i čtenářská pozornost, byla opakovaně vydávána (1860, 1913, 1946, 1959, 1999, 2016), dočkala se dvou přebásnění do současné češtiny (1958 Kamilem Bednářem, 1983 Jiřím Pelánem).

Literární druh a žánr

Život svaté Kateřiny je veršovaná skladba epická s lyrickými prvky; za lyrické pasáže můžeme považovat některé promluvy, např. milostnou píseň, kterou zpívá při mystických zásnubách Kateřině sám Ježíš, a Kateřininu odpověď. Vzhledem k rozsáhlým promluvám postav a dialogům, tvořícím přes polovinu délky textu (srov. Spina 1913: XVIII), vykazuje památka i rysy dramatu.

Určit literární žánr u děl starší literatury bývá v posledních desetiletích v českém prostředí námětem odborných literárněteoretických diskusí; my se v tomto semináři přikloníme k evropskému pojetí, že veršované skladby o svatých, zejména světicích – pannách mučednicích, nebudeme označovat nepřesně jako legendy, ale jako hagiografické romance. *Život svaté Kateřiny* rysy romance splňuje.

Za legendy (pojem ustálený až v 19. století!) jsou totiž souhrnně označovány texty o svatých, které v době svého vzniku a šíření byly pojmenovány podle konkrétního obsahu: *vita* (život), *conversio* (obrácení), *passio* (umučení), *translatio* (přenesení ostatků), *miracula* (zázraky, zejména posmrtné). Pro prvokřesťanské, antické světce z dob nejkřutějšího pronásledování křesťanů na přelomu 3. a 4. století, mezi něž patří i svatá Kateřina z Alexandrie, je typické *passio*. Popisy (u)mučení pro křesťanskou víru začaly být doplňovány dalšími událostmi ze světceva života.

Tradiční označení staročeské skladby jako *Života svaté Kateřiny* (přípisek na začátku rukopisu z roku 1857) vychází z latinského explicitu (závěrečných slov) „*Explicit vita sancte katherine v[irginis]*“ (Končí se život svaté Kateřiny, panny) (fol. 68v) a evokuje, že text by měl být biografií, ovšem dle současných měřítek tomu tak zcela není: hlavní hrdinku zachycuje až v dospělosti, kdy je nucena ke sňatku a obrací se na křesťanskou víru (*conversio*). Značnou část textu však zabírá mučení (*passio*); závěr tvoří zázračné přenesení Kateřininu umučeného těla (*translatio*). Výše uvedené hagiografické žánry autor *Života svaté Kateřiny* sice zapojil do kompozice, jak ukážeme níže, funkce textu, a tím i žánrové vymezení, nabírá díky vlivu kurtoazní literatury nového rozměru.

Zatímco přibližně stejně starý, také vernakulární (psaný v domácím jazyce) prozaický artikl (článek, samostatná kapitola v souboru s více texty) o svaté Kateřině ze staročeského *Passionálu*, volně přeložený z latinské *Legenda aurea*, plní funkci kázání, *Život svaté Kateřiny*, veršovaný, se znaky kurtoazní literatury (např. téma zamilovanosti, odmítnutí, opravdové lásky), s postavami z dvorského prostředí (královská rodina, rytíři), s vysokým stupněm laicizace (recipienti byli dvořané, urozené dámy, nikoli řeholníci), naplňuje (sub)žánr hagiografické romance, který v základních bodech definujeme podle různých zdrojů takto:

*Středověká romance zahrnuje rozmanité texty, veršované i prozaické, historicky autentické i fantastické, vždy však psané ve vernakulárním, nikoli v latinském jazyce; s tématem lásky a dobrodružství, jejich protagonisté jsou idealizovaní, procházejí zkouškami, setkávají se se zázraky a s nadpřirozenými bytostmi. Znakem romance hagiografické je vysoký stupeň popularizace a laicizace; tak tvoří s hagiografií jakési napětí a protest. Životy svatých často zdůrazňují dobrodružství a drama, hagiografické romance mohou mít znaky romance antické i romance rytířské. Romancové znaky vykazuje např. staroanglický *Life of Saint Catherine of Alexandria* a francouzské veršované *životy sv. Kateřiny*.*

(podle Zajíčková 2010: 28–30; kráceno)

Kompozice

Jak je vysvětleno v oddílu Literární druh a žánr, titul díla (*Život svaté Kateřiny*) vychází z latinského explicitu a napovídá, že kromě umučení obsahuje i předchozí události z Kateřininy životní poutě (např. obrácení).

Dříve byla vydávána jednoduše pod názvem *Staročeská kateřinská legenda* nebo *Legenda o svaté Kateřině*. Staročeských svatokateřinských legend je ale více, vágní pojem legenda je tedy pro titul edice zcela nevyhovující.

Protože text je dochován pouze v jediném exempláři, navíc v nepříliš kvalitním opisu z počátku 15. století se spoustou písařských chyb, můžeme při hledání „titulu“ díla vycházet pouze z incipitu: *Když za dávných časuov v Hřiešě...* (v.1).

Jakékoli formální členění textu, včetně strof, interpunkce, přímé řeči jsou záležitostí editora, ve středověkém rukopise nejsou značeny ani verše.

Život svaté Kateřiny má lineární kompozici, vyprávění můžeme rozdělit do následujících pomyslných oddílů:

1. **Uvedení do děje** – vyprávění začíná lokací do Řecka (staročesky *Hřiecha*) do neurčitých dávných časů, jak je

to mimochodem pro žánr romance obvyklé; následuje charakteristika nejdříve pohanského císaře Maxentia a v kontrastu k němu jeho rádce, dobrého kyperského krále Kosta, Kateřinina otce.

Kvůli pomluvám a závisti poslal Maxentius Kosta do vyhnanství do egyptské Alexandrie. Zde se poprvé setkáváme s Kateřinou, kterou její otec nechal studovat; po jeho smrti ji matka jako své jediné dítě utvrzovala v počestnosti a čistotě.

- Kateřina dovršuje osmnácti let, v ději přichází zápleтка**
– císař se doslechne o moudré a krásné Kateřině a chtěl by ji oženit se svým synem (motiv námluv), leč Kateřina chce ženicha lepšího: díky poustevníkovi, k němuž ji dovede matka (ač pohanka), pozná křesťanství a nebeského ženicha – Krista (okamžik *conversio*). Do této části náleží dva slavné mystické sny, první se odehrává na rajske louce, Kristus/ženich se zjevuje v náručí Panny Marie jako dítě a nepokřtěnou Kateřinu za nevěstu odmítá; v druhém snu, situovaném do královské síně, už vystupuje jako dospělý muž (oproti jiným kateřinským textům), oba snoubenci zpívají píseň a Kateřina obdrží skutečný prsten. (O obou snech pojednávají podrobněji oddíly Témata a motivy a Čas a prostor.)
- Brzy dochází k dramatickému zvratu** – Maxentius pronásleduje křesťany přímo v Alexandrii, Kateřina proti němu statečně vystoupí: *Těsařovi dnes tajemnú / zlost i blud chci ohlásiti* (v. 1190–1191). Snadno přehádá padesát nejučenějších mudrců, kteří, zpočátku hrdí na svou moudrost, ani nekladou argumenty a spíše se ptají na Kateřinina Boha, a obrátí je díky Krédu na křesťanskou víru – stejně tak císařovu manželku a jejího rytíře Porfyria (jejich umučení představují odbočky nebo intermezza v jinak plynoucím ději); ti všichni se stávají postupně obětí Maxentiova hněvu.
- Nejvýznamnější a nejdelší pasáž je v této skladbě *passio*** – jedinečná autorova amplifikace – scéna bičování jako *imitatio*

Christi (napodobování Krista), dále zázrak léčby anděly v žaláři po dvanáct dní, zázrak s rozlámaným kolem, cesta za město na popraviště, stětí, kdy místo krve vytéká z těla mléko. Děj je zpomalován vášnivými dialogy a Kateřinými modlitbami.

- Závěr tvoří *translatio*** – zázračné přenesení umučeného Kateřinina těla na Sinaj, zázraky s tím spojené (vonný olej vytékající z hrobu).

Témata a motivy

Hlavním tématem a funkcí textu zůstává, navzdory kurtoazním vlivům, oslava svěťice a jejích ctností, jejího příkladného života. Svatou Kateřinu zdobí ctnosti (*virtutes*) jako moudrost, čistota, věrnost, pokora a sebeovládání (v kontrastu s výbušným, nevyspělým císařem), přičemž moudrostí a čistotou oplývala ještě před konverzí. V souladu s biblickým pojetím moudrosti (srov. např. *Přísloví* 9:10) se však její věhlasná vzdělanost nemůže rovnat ani tomu nejmenšímu v Božím království (v. 791–800). Její moudrost a čistota dosahují plnosti a smyslu až po přijetí křtu. Přesto na svou moudrost nespolehá, když dochází k disputaci s padesáti mistry, a před samotným střetem prosí o pomoc v modlitbě (v. 1555–1589).

Moudrost úzce souvisí s protikladným tématem bludu, bludařství, zde ztělesněného pohanskou zaslepeností.

Kateřininou ctností je také *fortitudo* (statečnost, udatnost): mladá osiřelá dívka hájí své panenství a svobodu před silným uzurpátorským císařem – její statečnost nutno chápat jako dar od Boha.

Celý text prostupuje téma krásy. Že svaté panny – mučednice jsou charakterizovány jako krásné, je známý topos i z jiných hagiografií s podobnou tematikou (srov. např. sv. Dorota, Barbora, Lucie, Markéta, Agáta, Anežka Římská a zástupy dalších starokřesťanských panen), až staročeský básník si dovolil u své hrdinky přesnější popis, samozřejmě v souladu s dobovými

estetickými požadavky (bělostná pleť, zlaté vlasy). Kateřina vykazuje v tomto směru stejné rysy jako malý Ježíšek v prvním snu. Kateřininou krásou jsou oslněni poslové domlouvající zasnuby i sám císař, nejvíce ovšem vyniká v kontrastu s krutým bičováním. Do krásného prostředí jsou vsazeny scény z obou snů, předznamenávající dokonalost nebeského království.

Již od objevení skladby jsou středem badatelského zájmu barvy (druhý sen a scéna bičování) a drahé kameny (druhý sen) a výklad jejich symboliky. K interpretaci je třeba znát významy barev v křesťanství i v kurtoazii, nesmíme zapomínat, že pro středověk jsou symboly ambivalentní a polysémantické. Výklad usnadňují samotné středověké texty, např. traktát *De confessione* nebo staročeská báseň *Barvy všecky* (srov. Vilikovský 1948: 188).

Vzhledem k častým biblickým aluzím v textu se jako optimální interpretace barev ve scéně bičování jeví teze Jana Pulkrábka:

Předlohu pro výčet barev použitých při popisu bičování je na základě líčení vztahu milého a milé z úvodních veršů třeba hledat v Písni písni, přesněji v páté kapitole, kde je opěvována krása milého (Pís 5, 10–16). Na toto místo autor důmyslně upozorňuje zmínkou o líčkách sv. Kateřiny kvetoucích „u biele i v červenosti“ (v. 2308). Tato barevná kombinace, jež se objeví jaksi mimo pořadí ještě před zelenou, první z šesti dále popisovaných barev, a kterou shodně začíná rovněž biblický popis milého, byla zjevně určena čtenáři jako odkaz na zdroj, z něž autor čerpal inspiraci.

(Pulkrábek 2006: 102)

K výkladu síně z druhého Kateřinina snu se věnujeme v následující oddíle Čas a prostor.

Nápadné je téma těla, popř. tělesnosti: básník klade důraz na kontrast bělostného panenského těla s tělem zbičovaným, připomíná tělo takřka oslavené, když vyléčená Kateřina vyjde po dvanácti dnech z vězení, zmiňuje zázračnou translaci (přenesení) umučeného těla.

Důležitý topos, prostupující celým textem, je urozený původ: Kateřina je princezna, ochotná provdat se pouze za jí rovného (císařův syn jí nestačí), jejím protivníkem je samotný císař, a kromě poustevníka a kata, popř. padesáti mudrců, patří ostatní protagonisté k vysoké vrstvě společnosti. Tomu odpovídá i vysoký styl skladby.

Z plejády mnoha motivů ve skladbě zakomponovaných zmiňme alespoň motiv prstenu, původně „pouhého“ symbolu zasnoubení ve snu, který je však po procitnutí zhmotněn, motiv krve a slz a motiv mléka. Všechny tyto motivy lze interpretovat symbolicky na základě jejich barvy. Např. zlato, symbolizující věčnost, neměnnost a dokonalost, evokující jas slunce a nebeského světla, zvolil básník pro barvu Ježíškových a Kateřinových vlasů (na rozdíl od východokřesťanských svatokateřinských ikon, kde je tato světice tmavé pleti a černovlasá) – u obou snoubenců tak splývají se svatozáří, podobně jako na gotických deskových obrazech, kde budí dojem nekonečna. Když se Kateřininy „žádúcie vlasy“ zaplétají do biče a jsou zpětně vmrskávány do těla (v. 2363–2380), symbolizuje zlatá nejen lásku, ale i utrpení, jež vede k očistě těla v pozemském utrpení (podobně jako se zlato čistí v ohni). Zlatý prsten, který Ježíš věnuje své snoubence (v. 1095–1097), stvrzuje věčnou úmluvu mezi Bohem a člověkem, je darem Krále nebe a země. V kombinaci s bělostnou Kateřininou rukou tak zlatý prsten ukazuje na bohoslužebná velikonoční roucha. Zlatem jsou rovněž pospojovány drahé kameny v síni z druhého snu (v. 973), naopak úctu k zlatu, zejména zlatým modlám, básník zavrhuje (v. 2758–2760).

Čas a prostor

Málokteré hagiografie o antických mučednících mívají přesnou dataci, výjimkou není ani případ sv. Kateřiny, jejíž historicita je navíc zpochybněna. Ustálené spojení „za dávných časův“ v incipitu je vyváženo dnem umučení (letopočet, např.

v passionálním artiklu rok 304, zde však uveden není), snažícím se dodat textu autentičnosti:

*Takž jest svatá Kateřina,
předrahá dci mateřina,
bojovavši i skončala
a svú smrt pomnieti dala
i najposlední čásek ten,
pátý nade dvěma dsát den
prosince toho měsiece.*

*Takto svatá Kateřina,
drahá dcera mateřina,
bojovala a skonala
a nám vzpomínati dala
své smrti vši chvály hodné
dvacátého pátého dne
vždy v měsíci listopadu.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 206–208, v. 3502–3508)

Prosincem ve staré češtině bývá označován i listopad. Přesný čas je shodný s umučením Kristovým, jak vypravěč explicitně připomíná publiku:

*A ješče řku pravdu viece,
že nechybila za vlásek
v tom: téhož dne i v týž čásek
vzdala duši k Hospodinu
u pátek v šestú hodinu,
jako Kristus, náš Spasitel,
našich duší uzdravitel...*

*A ješče tu zvěst sem kladu,
aby byla vzpomínána,
že v týž den, v týž čas ta panna
dala duši Hospodinu
– v den páteční, v šestou hodinu –
kdy též Kristus, náš spasitel,
našich duší vykupitel...*

(Život svaté Kateřiny 2016: 208–209, v. 3509–3515)

Časová neurčitost paradoxně napomáhá nadčasovosti Kateřinina významu: je ustanovena za mocnou přímlovkyni (v. 3343–3387; později byla zařazena mezi čtrnáct svatých pomocníků), její příkladné ctnosti jsou živé a aktuální pro soudobé recipienty, zvláště ženy.

Skladba psaná vysokým stylem je zasazena do prostředí šlechty a bohatých. Města včetně egyptské Alexandrie nejsou nijak konkrétně popsána. Náznaky realistického popisu obsahují scény, kdy se Kateřina zavírá ve své komnatě, aby

si prohlédla desky s obrazem Panny Marie a Krista a aby se modlila.

Kontrast s bohatstvím tohoto světa tvoří chudá poustevníková chýše v horách v lese, která se stává místem iniciace: zde se bohatá princezna dozvídá o nejbohatším a nejskvělejším ženichovi – Božím Synu, zde se učí víře, zde je pokřtěna.

Dalším klíčovým místem je vězení, do něhož byla Kateřina po krutém bičování uvržena:

*...i káza ji vésti rúče
v jeden žalář velmi temný.
A ten bieše tak tajemný,
jakž veň jiného nikoho
nevsadiechu, jedno toho,
jenž se skutkem tak potratil,
jakž mnie proto život platil.*

*...rychle odvést ji přikázal
v žalář temný, velmi chladný,
nad nějž horší nebyl žádný,
neboť do něho nikoho
neuvrhli nežli toho,
kdo se natolik provinil,
že jen smrtí vše odčinil.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 144–145, v. 2405–2411)

Když zde zmučenou pannu navštíví tajně v noci císařovna se svým věrným rytířem Porfyriem (opět motiv kurtoazie), jsou oba překvapeni vůní a nebeským jasem: Kateřinu utěšuje sám Kristus a léčí ji andělé. Místo utrpení je zázrakem proměněno v místo radosti a uzdravení, z temnoty se stává světlo a Porfyrius s císařovnou poznávají a přijímají světlo pravé víry.

Dosud pro interprety zašifrovaná jsou ovšem dvě místa mystická: louka v prvním a síň v druhém Kateřinině snu. Letní louka představuje typické líbezné místo (*locus amoenus*, v. 706–726). Zde lze opět najít spojitost s biblickou *Písni písní*, zvláště přihlédneme-li k faktu, že topos uzavřené zahrady (*hortus conclusus*), je v středověké ikonografii běžný právě pro Pannu Marii.

Exteriér prvního snu je převýšen síní ve druhém snu (v. 962–1009), v níž dochází k mystickým zásnubám. Za předlohy byly pokládány síň v německém *Mladším Titurelovi*,

soukromá císařská oratoř na Karlštejně (kaple sv. Kříže), kaple sv. Václava v pražské katedrále a popis nebeského Jeruzaléma ve *Žjevení Janově* (Zj 21,18–23), přesně však obraz nebeské síně v *Životě svaté Kateřiny* neodpovídá žádné známé předloze.

Eduard Petru si povšiml paralely mezi barvami kamenů ve výzdobě síně a barvami na těle bičované Kateřiny:

Výzdoba síně

bílá
červená → fialová
zelená
modrá
zlatá

Bičování

bílá
červená
zelená
modrá
zlatá ← černá

(Petru 1996: 86)

Možnou cestou k interpretaci této náročné pasáže je nehledat konkrétní architektonickou nebo výtvarnou předlohu a ponechat jedinečný obraz zachycený v literární památce fantazii jejího anonymního autora, jenž možná použil pouze ty symboly barevných kamenů, které potřeboval pro svou básnickou vizi.

Vypravěč

Ve středověké literatuře obecně převažuje vševědoucí vypravěč v er-formě; *Život svaté Kateřiny* není výjimkou.

Jako většina děl, zejména veršovaných, je i tato skladba určena primárně pro hlasitý přednes, nikoli tichou četbu. Svému obecnstvu se samozřejmě přizpůsobuje i vypravěč. Přesně vyjádřil styl básníkovy vyprávění Antonín Škarka:

*Básník ŽSK byl nadán velkou obrazotvorností: děje, o nichž píše, nejen vidí, nýbrž přímo prožívá, a to s takovou účastí, jako by jim byl přímo tělesně přítomen, takže se leckde spokojí jenom s nápovědí a s náznakem a někdy ani nepostřehne, že pozapomněl na nějakou drobnost nebo podrobnost, která se pak vynoří v proudu dalšího vyprávění a kterou si arci musí posluchač nebo čtenář sám domyslit a vybavit, neboť i u něho předpokládá básník patrně stejně živou fantazii, stejnou schopnost příběh si ztělesnit a prožívat. Myslí a cítí dramaticky, takže osoby u něho jednají a mluví. Děj se rozvíjí a posouvá nejen popisným sdělením, nýbrž především přímými řečmi, dialogy a monology, a to i tam, kde pro ně nenašel v svých pramenech (zejména v legendě o konverzi) [Škarka míní prozaické *conversio* s incipitem *Fuit in insula Cypri rex quidam, nomine Costus*] přímou oporu, kde se prameny spokojují s vyprávěním v 3. osobě. Proto přes polovinu veršů v básni připadá právě na přímou řeč.*

(Škarka 1959: 99)

Do děje vypravěč nezasahuje, jen výjimečně užívá ich-formu, a to ve scéně bičování: „Nesnad bych již tomu věřil, / by nyní která bez omyla / tak věrnéj milosti byla...“ (v. 2353–2355) a v závěru, když se zmiňuje o zázracích: „Ješče poviem, ne obludú, / kak tu Buoh jest všemohúci / zjevil jeden div divúci...“ (v. 3485–3487) a „A ješče řku pravdu více...“ (v. 3509).

Přes polovinu celého textu tvoří přímá řeč, popř. vnitřní (Kateřinin) monolog (v rukopise samozřejmě není zaznamenána interpunkce, přepis textu s dnešními interpunkčními pravidly je záležitostí editorovou).

Dramatické vyprávění je umně zpomalováno popisnými (např. Maxentiova povaha, mystické sny, mučící nástroje) a lyrickými (zásnuby s milostnými písněmi) pasážemi. Výstižně shrnul vypravěčské techniky anonymního básníka Eduard Petru:

Autor určil své dílo k vnímání sluchem a najdeme doklady o tom, že se přímo k posluchačům obracel, například při vylíčení Kateřininu mučení, slovy: „také chci vám pověděti“ (zde můžeme vidět spřízněnost

s postupy rytířského eposu). Pečlivě propracoval veršovou strukturu svého díla se snahou, aby verš nepůsobil na poslech monotónně (například využitím četných přesahů a vytvářením napětí mezi veršovou a syntaktickou stránkou básně) a směřoval k dynamizaci svého vyprávění i využitím dialogu a monologu, které již mělo v české legendistice svou tradici, jak svědčí Rozmluva Panny Marie se svatým Anselmem.

(Petru 2016: 221)

Postavy

Ve vývoji starší české literatury představuje charakteristika postav v *Životě svaté Kateřiny* nebyvalý posun, poprvé zde totiž nacházíme náznaky psychologického vykreslení.

Základní dualismus, typický pro hagiografii, však zůstává: dobrý světec je v kontrastu se zlým pohanem/děblem. Svatá Kateřina je v souladu s dobovými konvencemi znázorněna jako urozená, krásná, a především moudrá a vzdělaná. Její touha po čistotě zakořenila díky matčině výchově již před konverzí, přijetí křesťanství a zasnoubení s Kristem ji v této ctnosti utvrdilo. Konverze u ní způsobila přeměnu pýchy v pokoru a pro mučednický úděl byla obdařena další klíčovou ctností – odvahou (statečností), která se v promluvách a hádkách projevuje až s roztomilou drzostí:

*Kateřina tu udatně
jide tam, kdež tiesař stáše,
i vece k němu: „Co páše
tvá bludná moc, zlý tiesaři?
Pro něžto se s tebu sváři,
v tom sem já práva, to ty vieš.
I proč ten blud činiti smieš?
Co jsi neb čím-li býti chceš?*

*Kateřina odhodlána
k císaři přistoupila nyní
a pravila mu: „Co to činíš,
zlý císaři, v bludné zlobě?
Ža lid křesťanský já tobě
klnu, a věz, že jsem v právu.
Jak ti blud pomátl hlavu!
Co jsi? A čím chceš se státi?*

(Život svaté Kateřiny 2016: 76–77, v. 1214–1221)

Vnější charakteristika svaté Kateřiny odpovídá dobovým normám: má bělostnou kůži a zlaté vlasy (viz oddíl Témata a motivy).

Hlavním protivníkem svaté Kateřiny je císař Maxentius, jako v jiných hagiografiích spolu s Maximinem a Diokleciánem lýtý pronásledovatel křesťanů. O jeho fyzickém vzhledu se básník nezmiňuje, zato postupně graduje jako výbušnou a vzteklou povahu až k bezmocné zuřivosti (např. v. 1389–1399). Svými projevy se nepodobá člověku, ale zvěři:

*A když ciesař to uslyše,
dlúho zamlčav, zdviže se,
sede a opustiv ruce,
což koli jsú při tom hluce,
vznesa hlavu vzhuoru, křiče,
jako tur divoký řiče
hněvně z divokého hlasu,
až se všickerni užasú
ľudé, což jich při něm bieše...*

*Když císař odpověď dostal,
dlouho mlčel, potom povstal,
zas usedl, ruce svěsil
a pak všechny své vyděsil:
vztyčiv hlavu svou, zakřičel,
jako divý tur zařičel
hlasem plným zuřivosti,
že těm, kdo v jeho blízkosti
stáli, zaléhaly uši...*

(Život svaté Kateřiny 2016: 182–183, v. 3080–3088)

Nebo:

*...V ten čas
tak neznámý, přehrozný hlas
pusti z hrdelného třeva,
jako lev divoký řeva,
mumle jako medvěd, v sobě
by lít, v žalostnéj úsuobě
nevěda, kam oči vzněsti.*

*...A v té chvíli
hlas tak cizí, tak zběsilý,
tak zlý vydal jeho jícen,
jako by to lev, rozlícen,
nebo medvěd ryčel divě;
v mysli zkormoucen strašlivě,
těkal očima v bolesti.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 186–187, v. 3136–3142)

Rozhodnutí nechat Kateřině setnout hlavu je vlastně výsledkem jeho neschopnosti ovládat své emoce (v. 3245–3251).

Zajímavou roli iniciátora má postava zbožného poustevníka,

moudrého, chudého starce žijícího mimo lidskou komunitu.

Kateřinini rodiče, třebaže pohané, vystupují jako nekonfliktní, nade vše milující jediné dítě: otec má vlastnosti věrného a oddaného rádce, matka Kateřinu nakonec do sňatku proti její vůli nenutí.

Jako prostřednice mezi Kristem a Kateřinou jedná před dívčím obrácením Panna Maria, charakterizována epitety constans: „Maria, ta vzkvetlá panna“ (v. 723), „Maria laskavá, / všech smutných útěcha pravá“ (v. 751–752), „Maria, panna mocná, / všem žádajícím pomocná“ (v. 801–802); „Maria, jeho matka z slova, / archanjelská císařová“ (v. 997–998); „Maria spomocnice“ (v. 1010). Mění se však její zpodobnění: v prvním snu je, pod vlivem dobového trendu ztvárnění madon ve vrcholné gotice, zobrazena jako krásná dívka, ve druhém snu už sedí na nebeském trůnu po boku oslaveného Syna.

Kristus, v prvním snu bělostné zlatovlasé dítě, je popsán jako na skutečném obraze vrcholné a pozdní gotiky:

*A nad jeho pleckú milú
šijka biela svietí lsknúci,
jako lilium bĕlúci
lskne kdy z najsvĕtlejší lásky.
A jeho žádúcie vlásky
svietie, všie poskorny nahé,
jako ryzé zlato drahé
lskne nad jiné zlato draží.
V těch vlasiech nad jeho paží
zatáčeli sĕ pupenci
jakožto zlatí prstenci,
zĕľaní ot pomysľenie.*

*Nad jeho milým ramínkem
září bílá drobná šíje,
jako bělostná lilie
plane z nejjasnější lásky.
A jeho líbezné vlásky
svítí, vši poskorny prosté,
jako plane zlato čisté,
nad ostatní zlato dražší;
ve vlasech nad jeho paží
kadeře plynou bohatě
jako prstence ve zlatě
vytepané umnou rukou.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 48–49, v. 728–739)

V druhém snu se zjevuje, na rozdíl od latinské předlohy, již dospělý muž – Král králů je ve shodě s dobovými konvencemi líčen jako ideální ženich všech ctnostných panen:

*Tehda tu Kristus téj chvíle
učini sĕ jieĕ tak jasen
v oči i tak velmi krásen
mnohú okrasú v svéj tváři,
jakž ot jeho svĕtléj záři
srdce jieĕ v těle hrajieše.
Bez omyla sĕ znajieše
v tak utĕšenéj radosti,
o nížto jakž z své mladosti
ani čtla, ani slýchala.
Po němžto bieše vzdychala,
na toho zrakem hľadieše.
A ten tak, jakž tu sedieše
s svú zmlitkú matkú, včile
vstav nahoru z kratochvíle,
o němž stviechu zářmi stĕny,
šed sta jako prostred siení,
oblečen jsa mnohú draží.*

*Tu zářivý k ustrnutí
zjevĕl se Kristus té kráľovně
před očima, nevýslovnĕ
krásný ve své pravé tváři,
že tou jeho jasnou záři
hráľo pannĕ srdce v těle.
Vĕďela se v tak veselĕ
a tak líbezné radosti,
o jaké od své mladosti
nečtla ani neslýchala;
toho, po kterĕm vzdychala,
vidĕla teď raky svými.
A on, který sedĕľ v síni
s milou matkou, obkľopený
jasem, jímž se skvěľy stĕny,
povstav, k pannĕ přĕblížĕľ
a vprostred sínĕ zastavĕľ se,
oblečen v nádhernĕm šatu.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 66–67, v. 1036–1053)

Ač je vztah Kateřiny a Krista explicitně přirovnáván k Tristramovi a Izaldě, ač Kateřina dostane skutečný zásnubní prsten, nedochází mezi nimi k žádnému fyzickému kontaktu, ani k jedinému symbolickému polibku. Kristus ji utěšuje a povzbuzuje, jedná však prostřednictvím andělů. Těmi se to v *Životě svaté Kateřiny* doslova hemží: před disputací s padesáti mudrci se jí zjevuje sám archanděl Michael (v. 1590–1621), po bičování ji v žaláři natírají „andělští lékaři“ nebeskými mastmi (v. 2559–2566) a jednu z jejich korun obdrží od Kateřiny císařovna; další anděl rozbije mučící nástroj – kola, jejichž úlomky zabijí čtyři tisíce kolemstojících pohanů (v. 2870–2894); andělé přenesli Kateřinino umučené tělo na Sinaj (v. 3461–3470).

Za zmínku stojí dvojice rytíře Porfyria a císařovny, obou v protikladu ke vzteklému Maxentiovi: císařovna, ač pohanka, má se zbičovanou Kateřinou soucit a touží se s ní seznámit:

*Vzpodjechu ji silné túhy,
toho srdečně žádajíc,
na to vešken smysl vzkládajíc,
kady by sobě vspomohla,
by ji tak viděti mohla,
jakž by toho nepověděl
nikte, ani císař uzvěděl...*

*Prudká touha ji prochvěla;
velice si toho přála,
rozumem to zvažovala,
kterak by to učinila,
aby ctnou pannu spatřila,
aniž by ji někdo zradil
a císaři to prozradil...*

(Život svaté Kateřiny 2016: 146–147, v. 2441–2447)

Přímá charakteristika ukazuje Porfyria jako opravdového rytíře:

*Žatím prostřed těch drahých siení
postřete ji rytíř jeden,
jenž ve cti u víře vzveden
bieše i ve všie dobrotě,
v studu, v kázni i v lepotě,
u mužství i u múdrosti,
v šlechetenství i v ščedrosti,
jako každý cný a věrný.
K tomu bieše velmi smierný,
že svůj cti uměl hájiti
a všiej řeči utajiti,
což mu je kterým rozšafenstvím
kto pověděl pod tajemstvím.*

*Tehdy v jednom krásném sále
jeden rytíř potkal paní.
Ten rytíř byl vychovaný
ve cti, v dobrotě a v právu,
ve studu a v přísném mravu,
v moudrosti a statečnosti,
v štědrosti a šlechetnosti,
tak jak se na muže sluší;
velkou mírnost choval v duši,
svou čest uměl dobře hájit
a též dokázal utajit,
co mu kdo po uvážení
sdělil pod slibem mlčení.*

(Život svaté Kateřiny 2016: 146–147, v. 2453–2465)

Oba se po konverzi v Kateřinině vězení stávají mučedníky: císařovně jsou uříznuty prsy a po dlouhém mučení státa hlava, a Porfyrius svou paní pohrbí a vyzná před císařem víru, za trest je se všemi svými rytíři stát a jejich těla hozena psům. Tak se enormně rozrůstá počet popravených konvertitů (dříve padesát upálených mudrců) či Božím trestem zneškodněných pohanů (plus čtyři tisíce zabitých úlomky z rozlámaného kola).

Jazyk, styl, básnické prostředky, verš

Život svaté Kateřiny je vysoce hodnocen pro bohatou slovní zásobu, básník často pro jeden jev užíval různá synonyma (např. kat je také mukař, stínač, mučec, masař; ihned také bez potázaní, bez rozpači, bez otklada); některé výrazy nejsou dokonce v jiných textech doloženy (majně, úpolý, okoj). Na druhé straně autor hojně užívá i typických (neoriginálních) ustálených obrátů: „Také chci vám pověděti“, zvolání „ó“, *topos humilitatis* (ustálený obrat, kdy autor záměrně předstírá pokoru) – „nemám tolik smysla, / bych mohl to vše vypravití“. Pro skladbu jsou typická deminutiva, zejména slovtvorná přípona – *icě* (ručicě, očicě), často se objevují neutra srdečko, líčko.

Je pozoruhodné, že skladba nese některé znaky východomoravských nářečí; z toho lze usuzovat na moravský původ anonymního básníka. Nejnápadnější moravismy představuje výskyt *t* namísto *c* a *č*, např. ve variantě *tiesarz* [tiesarz, tyesarz] namísto (častější) varianty *ciesarz* [cziefarz, cieffarz, czyefarz] nebo naopak *chciec*, *chciece*. Z dalších moravismů uvedme alespoň zjednodušení hláskových skupin *dc*, *tc*, *dč* > *ds*, *ts*, *dš*, koncovku – *a* v genitivu sg. m. než. (čina, časa, smysla aj.) nebo adverbium *včile* (srov. Škarka, Vážný 1959: 230n).

Skladba je psána oktosylabem (epickým veršem rozměrným, tzn. sylabickým, s ustáleným počtem slabik, mluvním, tedy určeným k přednesu, nikoli zpěvu, s osmi slabikami) a sdruženým rýmem (*aabb*) – v tomto směru se tedy nevymyká nejčastějšímu básnickému schématu staročeské veršované epiky (srov. např. *Alexandreida* nebo *Legenda o svatém Prokopu z Hradeckého rukopisu*). Obliba oktosylabu spočívala především v jeho praktickém využití pro hlasitý přednes.

Nejčastějším typem rýmu je, jako jinde ve staročeském básnictví, rým gramatický (např. *hledieše* : *nevědieše*; *pohanka* : *křestanka*; *tobě* : *sobě* aj.). Obvykle se rýmují poslední dvě slabiky, častý je i rým trojslabičný a bohatý (*veliký* : *všeliký*; *pústenníku* : *učenníku*).

Dvojverší obvykle tvoří ve staročeském básnictví syntaktický celek; v *Životě svaté Kateřiny*, ať už přesahem (enjambement) nebo lomením rýmu, dochází k neshodě mezi syntaktickým členěním s metrickým; tento rozpor vyniká právě v pasážích s přímou řečí a zdůrazňuje tázací, zvolací, stoupavou oznamovací intonaci (srov. Jakobson 1995: 294n).

Z dalších rýmů se v textu vyskytuje rým homonymní (toho : toho; nimi : nimi; věkem : člověkem aj.). K rýmu se podrobněji vyjadřuje např. Jan Vilikovský (1948: 199–200) a Antonín Škarka (1959: 107n).

Básník klade důraz na hláskovou instrumentaci slov („brady břídké jakožto u břitev“), etymologickou figuru („čistý čistě z panny čistě“). Pro jednotlivé jednající postavy jsou typická epiteta constans: Kateřina je např. v této enumeraci „krásná, / smyslná, důstojná, věhlasná (v. 2540–2541), Panna Maria je samozřejmě „laskavá, / všech smutných útěcha pravá“ (v. 751–752), zatímco císař má vždy epiteta pejorativní: zlý (oblud), bludný.

K oblíbeným figurám v *Životě svaté Kateřiny* patří anafory (např. v. 1752–1759; 1846–1853).

Shrnutí

1. Anonymní *Život svaté Kateřiny* je považován za vrcholné dílo české středověké literatury, představuje vrchol lucemburské veršované epiky.
2. Tato veršovaná epická skladba s rysy lyriky i dramatu je tradičně nazývána legendou, splňuje ale znaky tzv. hagiografické romance. Klíčovou část textu tvoří *passio* (mučení).
3. Titul, pod nímž skladba vychází, není původní, pochází až z poloviny 19. století, kdy byla památka objevena. Rukopisný zápis text nijak nečlení. Narativ s lineární kompozicí lze rozčlenit na uvedení do děje, Kateřinino obrácení, konflikt s pohanským císařem a mučení (*passio*), popravu (stětí) a zázračné *translatio* (přenesení ostatků).
4. Prolínání hagiografie s kurtoazní literaturou dokazují aluze na rytířské romance a milostnou lyriku – včetně *Písně písní*, hlavním tématem však zůstává oslava světice a jejích následováníhodných ctností. Skladba je známá díky symbolice barev a drahých kamenů s významem duchovním i kurtoazním.
5. Kromě popisu louky a síně z mystických snů nejsou prostory blíže charakterizovány, autor zmiňuje jen názvy míst a děj zasazuje do počátku 4. století, tedy nelítostného pronásledování křesťanů. Tato neurčitost je typická pro hagiografii i pro romance.
6. Autor, pomocí vypravěče v er-formě, díla určeného pro hlasitý přednes bere na zřetel okruh posluchačů – urozené příslušníky dvora, vysokou vrstvu středověké společnosti.
7. U svaté Kateřiny je možné stopovat proměnu charakteru: z pyšné pohanské princezny se stane pokorná křesťanka, ochotná snášet nejkřutější mučení. Před i po obrácení však dominuje moudrost a čistota, přidává se statečnost a věrnost. Císař Maxentius je barvitě líčen s výbušnou, neovladatelnou

povahou, s myslí zastřenou bludy. Kristus, ženich svatých panen, promlouvá ke Kateřině doslova jako milenec; Panna Maria má svou ustálenou roli přímlyvkyně. Zajímavá je postava poustevníka – iniciátora.

8. Skladba je psána lyrickoepickým sdruženým oktosylabem s častými přesahy a lomenými rýmy. Pro jazyk jsou typické moravismy a neobvyklá synonyma, bohatá slovní zásoba. Anonymní básník rád využívá hláskové instrumentace.
9. Tato verze svatokateřinského tématu sice částečně vychází z latinských předloh, básník ovšem pracuje samostatně, zejména popis Kateřinina bičování jako *imitatio Christi* je nepochybným projevem jeho talentu a originality. Motiv destičky/ikony a smysl pro vizuální efekty přibližují toto literární dílo k umění výtvarnému.

Literatura

Hrabák, Josef – Vážný, Václav (edd.)

1959 *Dvě legendy z doby Karlovy* (Praha: ČSAV)

Jakobson, Roman

1995 [1934] „Verš staročeský“; in: *Poetická funkce* (Jinočany: H & H), s. 275–318

Lehár, Jan

1983 *Nejstarší česká epika* (Praha: Vyšehrad)

1990 *Česká středověká lyrika* (Praha: Vyšehrad)

Petrů, Eduard

1996 *Vzdálené hlasy* (Olomouc: Votobia)

2016 [1999] „Průvodce při četbě *Života svaté Kateřiny*“; in: *Život svaté Kateřiny* (Praha: Ústav pro českou literaturu – Brno: Host), s. 211–221

Pulkrábek, Jan

2006 „Můj milý jest běloskvoucí i červený: K literárním předlohám *Života svaté Kateřiny*“; *Slovo a smysl* 2006, č. 5, s. 100–108

Spina, Franz

1913 *Die alttöchechische Katharinenlegende. Der Stockholm-Brünner Handschrift. Einleitung. Text mit Quellen. Wörterbuch* (Praha: Taussig & Taussig)

Škarka, Antonín

1959 „Úvod“; in: Josef Hrabák – Václav Vážný (edd.): *Dvě legendy z doby Karlovy* (Praha: ČSAV), s. 93–118

Thomas, Alfred

2005 *Čechy královny Anny* (Brno: Host)

Vilikovský, Jan

1948 *Písemnictví českého středověku* (Praha: Universum)

Zajíčková, Vendula

2009 „Silná jako smrt je láska. Nad mystickým rozměrem staročeského *Života svaté Kateřiny*“; in: *Jazyk, literatura i kultura Czech 2* (Racibórz: Panstwowa Wyzsza Szkoła Zawodowa w Raciborzu), s. 141–150

2010 *Staročeský Passionál: žánrová struktura pozdně středověké hagiografie* (Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě)

O autorce

Mgr. Vendula Rejzlová Zajíčková, Ph.D., pracuje v Oddělení starší literatury v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, věnuje se středověké duchovní próze, především staročeské hagiografii. Několik let vyučovala na středních školách český jazyk a literaturu, literární vědu a latinu. Je autorkou monografie *Staročeský Passionál: žánrová struktura pozdně středověké hagiografie* (Ostrava 2010).

O České knižnici

Česká knižnice je dlouhodobě koncipovaná ediční řada, která si klade za cíl představit v reprezentativní a textově spolehlivé podobě vrcholná literární díla vzniklá v českých zemích

od počátků k dnešku. Za dvacet let existence *České knižnice* vyšlo v této řadě více než devadesát titulů, což ji řadí k nejvýznamnějším edičním projektům české literární historie.

Každý svazek, odborně posouzený vědeckou radou, je pečlivě edičně připraven, podílejí se na něm lektor a vědecký redaktor, kteří spolupracují s editorem na výsledném textu. Nedílnou součástí každého svazku je komentář, který seznamuje čtenáře z řad odborné i laické veřejnosti nejen se souvislostmi vzniku díla, jeho zapojením do celku autorovy tvorby a žánru, ale též s dobovým i pozdějším ohlasem.

Od roku 2016 edici *Česká knižnice* společně vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR a nakladatelství Host.

Na vydání jednotlivých svazků přispívá Ministerstvo kultury České republiky. Redakce pracuje s podporou z programu Strategie AV21, řízeného a financovaného Akademií věd ČR.

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ HOST

ŽIVOT
SVATÉ
KATEŘINY

Život svaté Kateřiny

Edice a komentář: **Eduard Petruš**

Revize a úprava textů k reedici: **Vendula Rejzlová Zajíčková**

Počet stran: **280**

Vydání: **v České knižnici druhé**

ISBN **978-80-7491-748-6**

Rok vydání: **2016**

Veršovaná legenda *Život svaté Kateřiny*, datovaná do třetí čtvrtiny čtrnáctého století, se nesporně řadí k stěžejním dílům české hagiografické literatury. Překvapuje nejen promyšlenou instrumentací textu, alegoričností, obrazným viděním a barevnou symbolikou, ale též úsilím o psychologickou motivaci jednání postav. Současný čtenář tak bezprostředně vstupuje do středověkého světa křesťanských idejí upoután názorným, živým vyprávěním o touze člověka po Bohu, o kráse i bolesti hledání a nalezení boží milosti. Reeditovaný svazek mu navíc nyní umožňuje vnímat půvabný příběh duchovní lásky v původním staročeském znění, které k vydání připravil Eduard Petruš podle kritického vydání Václava Vážného, a současně ho v zrcadlovém uspořádání porovnat se zdařilým moderním překladem Jiřího Pelána. Znění legendy podle dochovaného rukopisu revidovala a doprovodné texty pro druhé vydání v České knižnici doplnila Vendula Rejzlová Zajíčková.